

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis, E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana Libri XVI**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1634

Oratio M. Furij Camilli ad pop. Rom. de non transmigrando Veios: Vna ex
T. Liuij grauissimis concionibus: Inuentio argumentorum, &c.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70090](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70090)

ORATIO MARCI FVRRI
Camilli ad Pop. Rom. de non transf-
migrando Veios.

Hæc oratio vna est ex T. Livijs grauisimis concionibus. Inuentio argumentorum tota penè ab authoritate Religionis, & vrbis, Populi Romani gloria, & situs commodis. Dispositio à sacris transit ad humana. Elocutio grandis est, & paludata.

Ex Livio l. 5. ab vrbe C.

Patria religio.

Sim.

A Deo mihi acerba sunt (Quirites) contentiones cum Tribunis plebis, vt nec tristissimi exilij solatium aliud habuerim, quoad Ardeæ vixi, quam quod procul ab his certaminibus eram: & ab eadem hæc, non nisi me Senatusconsulto, Plebisque iussu reuocaretis, rediturus vnquam fuerim: nec nunc me, vt redirem, mea voluntas mutata, sed vestra fortuna perpulit. Quippe, vt in sua sede maneret patria, id agebatur, non vt ego vti que in patria essem. Et nunc tacerem, & quiescerem libenter, nisi hæc quoque pro patria dimicatio esset: cui deesse, quoad vita suppeditat, alijs turpe, Camillo etiam nefas est. Quid enim repetimus? quid obsessam ex hostium manibus eripimus, si recuperatam ipsi deserimus? Et cum victoribus Gallis, capta tota vrbe, Capitolium tamen, atque arcem, Dijsque, & homines Romani tenuerint, habitauerint: victoribus Romanis, recuperata vrbe, arx quoque, & Capitolium deseretur? Et plus vastitatis huic vrbi secunda nostra fortuna faciet, quam aduersa fecerit? Equidem sinobis cum vrbe simul posita, traditaque per manus simul religiones nullæ essent, tamen tam evidens numen hac tempestate rebus adfuit Romanis, vt omnem negligentiam diuini cultus exemptam hominibus putem. Intuemini enim horum deinceps annorum, vel secundas res, vel aduersas, inuenictis omnia prospera euenisse sequentibus Deos; aduersa, spernentibus, iam omnium primum Veiens bellum, per quot annos, quanto labore egestum? non ante cepit finem, quam monitu Deorum: aqua ex lacu Albano emissa est. Quid hæc tandem vrbs nostræ clades noua? non ante exorta est,

quam spreta vox cælo emissa de aduentu Gallorum, quam gentium ius à Legatis nostris violatum: quam à nobis, quam vindicari deberet, eadem negligentia Deorum prætermisum? Igitur victi, captique, ac redempti, tantum pœnarum Dijs, hominibusque dedimus, vt terrarum orbi documento essemus. Aduersa deinde res admonuerunt religionum confugimus in Capitolium ad Deos, ad federa Iouis Optimi Maximi: sacra in ruina rerum nostrarum alia terræ celauimus, alia aucta in finitimas vrbes amouimus ab hostium oculis: Deorum cultum, deserti ab Dijs, hominibusque, tamen non intermisimus. Reddidere igitur patriam, & victoriam, & antiqui belli decus amissus: & in hostes, qui cæci auaritia, in pondere auri, fœdus, ac fidem seferunt, verterunt terrorem, fugamque, & eadem. Hæc culti, neglectique numinis tanta monumenta in rebus humanis cerentes, et Roma quid sentitis (Quirites) quantum vix dum ex Deorum naufragijs prius culpæ, cladisque emergentes, paremus nefas? Vrbem auspicio, inauguratoque habemus conditam: nullus locus in ea non religionum, Deorumque est plenus: sacrificiis solemnibus non dies magis stati, quam loca sunt, in quibus fiant. Hos omnes Deos publicos, priuatosque, Quirites, deseruri estis? quam par vestrum factum est, quod in obsidione nuper in egregio adolescente Fabio, non minore hostium admiratione, quam vestra conspectum est, cum inter Gallica tela digressus ex arce, solemnè Fabij gentis in colle Quirinali obiit: An gentilitia sacra, ne in bello quidem intermitti, publica sacra, & Romanos Deos, etiam in pace deserui placet? & Pontifices, flaminesque negligentiores publicarum religionum esse, quam priuatus in solemnè gentis fuerit: Forsthan aliquis dicat, aut Veijs ea non facturos, aut huc inde miseros sacerdotes nostros, qui faciant, quorum neutrum fieri saluis ceremonijs potest. Et ne omnia generatim sacra, omnesque perceseam Deos, in Iouis epulo non alibi, quam in Capitolio, puluinar suscipi potest? Quid de æternis Vestæ ignibus, signoque, quod imperij pignus custodia eius templi tenetur loquar? quid de ancilibus vestris? Mars Gradivus, tuque Quirine pater, hæc omnia in profano deserui placet sacra, æqualia vrbi, quædam origine vrbs vetustiora? & videte, quid inter nos, & maiores nostros interfit: Illi sacra quædam in monte Albano, Lanuinoque nobis.

nobis facienda tradiderunt. An ex hostium urbibus Romam ad nos transferri sacra religiofum fuit : hinc sine piaculo in hostium urbem Veios transferemus ? Recordamini, agite, dum quoties sacra instaurentur, quia aliquid ex patrio ritu negligentia, casuve praetermissum est. Modo, quae res post prodigium Albani lacus, nisi instauratione sacerorum, auspiciofumque renouatio, affectae Veienti bello reipublicae remedio fuit ? At etiam tanquam veterum religionum memores, & peregrinos Deos transtulimus Romam, & institimus novos. Iuno regina transtrecta à Veijs nuper in Aventino, quam insigni ob excellens matronarum studium, celebrique dedicata est die ? Aio locuto templum propter caelestem vocem exauditam in noua via iustissimum fieri: Capitolinos ludos solemnibus aliis addidimus, collegiumque ad id nouum auctore senatu condidimus. Quid horum opus fuit suscipi, si urbem Romanam vna cum Gallis relicta sumus ? si non voluntate mansimus in Capitolio per tot menses obsidionis ? si ab hostibus metu retenti sumus ? De sacris loquimur, & de templis, quid tandem de sacerdotibus ? nonne in mentem venit, quantum piaculum committatur ? Vestalibus nempe vna illa sedes est, ex qua eas nihil vnaquam, praeterquam urbs capta, mouit. Flaminii Diali noctem vnam manere extra urbem aetas est: Hoc Veientes pro Romanis facturi estis sacerdotes ? & vestales tuae te deserent Vestae ? & flamen peregrinè habitando in singulas noctes tantum sibi, teique publicae piaculi contrahet ? Quid alia, quae auspiciato agimus omnia fere intra pomerium, cui obliuioni, aut cui negligentiae damus ? Comitatu curiata, quibus Consules, tribunosque militares creatis : vbi auspiciato, nisi vbi assolent, fieri possunt ? Veios hae transferemus ? an comitiorum causa populus tanto incommodo in desertam hanc ab Dijs, hominibusque urbem conueniet ? Sed res ipsa cogit vastam incendijs, ruiniisque relinquere urbem, & ad integra omnia Veios migrare, nec hic aedificando inopem plebem vexare : hanc autem iactari magis causam, quam veram esse, vt ego non dicam, apparere vobis (Quiriti-tes) puto, qui meministis ante Gallorum aduentum saluis tectis publicis, priuatisque stante incolumi urbe, hanc eandem rem actam esse, vt Veios transmigraremus. Et videte quantum inter meam sententiam, vestramque, inter sit.

Tribuni vos, etiamsi tunc faciendum non fuerit, nunc utique faciendum putatis : ego contra (nec id mirati sitis, priusquam quale sit audiueritis) etiamsi tunc migrandum fuisset incolumi tota urbe, nunc has ruinas relinquendas non censerem. Quippe tum causa nobis in urbem captam migrandi victoria esset gloriosa nobis, ac posteris nostris, nunc hae migratio nobis misera, & turpis, Gallis gloriosa est. Non enim reliquisse victores, sed amisisse victi patriam videbimini. Hoc ad Alliam fuga, hoc capta urbs, hoc circumfessum Capitolium necessitatis imposuisse, vt desereremus Penates nostros, exiliumque, ac fugam nobis ex eo loco conscisceremus, quem tueri non possemus ? Et Galli euertere poruerunt Romam, quam Romani restituere non videbuntur potuisse. Quid restat, nisi vt si iam nouis copijs veniant, (constat enim vix credibilem multitudinem esse) & habitare in capta abs se, deserta à nobis. Hae urbe velint, sinatis ? Quid si non Galli hoc, sed veteres hostes nostri Aequi, Volscique faciant, vt commigrent Romam ? Velletisne illos Romanos, vos Veientes esse ? *Non malitis hanc solitudinem vestram, quam urbem hostium esse ?* Non equidem video, quid magis nefas sit. Hae scelera, quia piget aedificare, hae decora pati, parati estis ? Si tota urbe nullum melius, ampliusue tectum fieri possit, quam casa illa conditoris est nostri, non casis ritu pastorum, agrestiumque habitare est satius in-
Patria ter sacra, penatesque vestros, quam exulatum amor.
publice ne ? Maiores nostri conuenae, pastoresque, quum in his locis nihil praeter sylvas, paludesque esset, nouam urbem, tam breui aedificauerunt, nos Capitolio, atque incolumi, stantibus templis Deorum, aedificare incensam piget ? Et quod singuli facturi fuimus, si aedes nostrae deflagrassent, hoc in publico incendio vniuersi recusamus facere ? Quid tandem si fraude, si casu Veijs incendium ortum sit, ventoque, vt fieri potest, diffusa flamma, magnam partem urbis absumat ? Fidenas inde, aut Gabios, aliamue, quam urbem quaesituri sumus, quo transmigremus ? Adeo nihil tenet solum patriae, nec hae terra quam *maivrem appellamus : sed in superficie, insigni- que caritas nobis patria pendet ?* Equidem fateor vobis (& si minus iniuriae vestrae, quam meae calamitatis meminisse iuuat) quum obessem, quotiescunque patria in mentem veniret, hae omnia occurrebant: colles, cam-
Religionis via.
Pppp x piqne

Albanus lacus.

Iuno Regina.

Flamen Dialis.

rique, & Tyberis, & affueta oculis regio & hoc cœlum, sub quo natus, educatusque essem. Quæ vos (Quirites) nunc moueant potius charitate sua, ut maneat in sede vestra, quam postea, quum reliqueritis ea macerent desiderio. Non sine causa Dij, hominesque hunc vrbis condenda locum elegerunt, saluberrimos colles, flumen opportunum, quod ex mediterraneis locis fruges deuehantur, quod maritimi commeatus accipiantur: mare vicinum ad commoditates, nec expositum nimia propinquitate ad pericula classium extemarum, regionum Italiae medium. Ad incrementum vrbis datum vnicuique locum, argumento est ipsa magnitudo tam nouæ vrbis.

Roma s. 111.

Trecentesimus sexagesimus quintus annus vrbis, Quirites, agitur. Inter veterrimos populos tamdiu bella geritis, cum interea (ne singulas loquar vrbes) non coniuncti cum Æquis Volsci, tot, tam valida oppida, non vniuersa Etruria tantum terra, marique pollens, atque inter duo maria latitudinem obtinens Italiae, bello vobis est par. Quod quum ita sit, quæ (malum) ratio est expertus alia experti? Quum iam ut virtus vestra transire alio possit, fortuna certè loci huius transferri hinc non possit? Hic Capitolium est, vbi quondam capite humano inuento, responsum est, eo loco caput rerum, summaque imperij fore. Hic, cum auguratio liberaretur Capitolium, Iuventas, Terminusque maximo gaudio Patrum nostorum moueri se non passit: hic Vestæ ignes, hic ancilia cœlo demissa, hic omnes propitij manentibus vobis, Dij.

Iuventas Terminus.

O E C O N O M I A

ORATIONIS.

- I. A persona aduersariorum exorditur, in odium adducit, suam vero in patriam charitatem commendans beneuolentiam conciliat.
- II. Primum argum. à repugnantibus. Absurdum vrbem tanto sudore, & sanguine seruata:am relinquere, ut plus vastitatis secunda fortuna, quam aduersa fecisse videatur.
- III. A religione Deorum, quod est potentissimum argumentum. Nam, ut ait Aristoteles, septimo Politicorum, capite octauo, πρῶτον ἡ πρὸς θεῶν ἐπιμύθεια, & Nicoph. Gregor. libro tertio, qui religionem cum viciu civili apte coniungit, vtriusque

λ. ἐν ᾧ δὲ, εἰ εἰς τὰ βέλτερα, & πρὸς τὰ κρείττερα. Potentissimus est dux ad optima quæque, & populi salutem. Contra.

Dij multa neglecta dederunt Hesperia mala lucu uostr.

IV. Colligit presentiam Deorum ab enumeratione effectuum, ostendens quomodo saepe rebus turbidis, & formidolosis adfuerint, & spretu, paena incusserint. Commemorat autem Albanum lacum, Anum, & Fabij legatos. Albani lacus insignite prodigium notat Plutarch. in Camillo, qui astate sicca cum ceteri amnes exarescerent, tam violentus intumuit, ut in summos colles restagnaret.

Vox Aij loquutij fuit, qua pramonuit Romanos de aduentu Gallorum Linius libro quinto. Cicero primo de Diuinatione. Plutarchus in Camillo.

Quod ad legatos attinet, hoc Linius explicat libro quinto. Legati Fabij tres ad Gallos missi contra ius gentium, armis sumptis tumultum fecerunt.

V. Præmonitis terrore Deorum animis transit ad vrbis auspicia, & sacra, in qua nullus locus, qui non religionum, Deorumque sit plenus, sacrificijs etiam certis sedibus addictis, qua piaculum est (inquit) deserere. De ijs legendum Plutarch. in Romulo, & Numa, & Dionysius Halicarnassensis libro primo, &c.

VI. Argumentatur ab exemplo C. Fabij, cuius C. Fabij adhuc recens memoria. De quo hac habet Valerius Maximus libro primo. C. Fabius Dorsus Gabinio ritu cinctus manibus, humerisque sacra gerens per medias hostium stationes, in Quirinalem collem peruenit: vbi omnibus solemnè more peractis, in Capitolium post diuinam venerationem victricium armorum perinde, ac victor redijt.

VII. Occurrit obiectioni eorum, qui Romanos, aut sacra Veijs facturos dicerent, aut Romam sacerdotes missuros, qui procurarent; quod & incommedum esse, & saluis ceremonijs fieri non posse ostendit. Porro puluinaria sunt lecti in Deorum festis, & sacrificijs strati. Vnde Iuuenal. Satyr. 6. Puluinaria Imperatoris dixit pro lecto, propter sacram maiestatem.

Puluinaria.

Signum vero Iouis Capitolini, lapis Capitolinus dicitur à D. Augustino libro secundo de ciuitate Dei, capite vigesimo nono, vnde Iouè lapidem iurare, ob lapidum simulacrum. Post hac sacra commemorata Deos per apostrophæam commode alloquitur, & populo ab exemplis maiorum

